

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

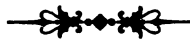
А. БЕЛИЋ

УЗ

СТАЛНУ САРАДЊУ

г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у Љубљани, К. НИЧА, проф. Унив. у Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у Београду, М. РЕШЕТАРА, б. проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив. у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф. Унив. у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Београду, ФР. ИЛЕШИЋА, проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВША, проф. Унив. у Љубљани и Х. БАРИЋА, проф. Унив. у Београду

КЊИГА VII СВ. 3—4

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД, 1928—1929

у близини Солуна у августу 1042 ово: „И задавши многе јаде царским војницима, које је запрепастио својим неодољивим насртањем и сопственоручним пробуражавањем, јер се он тукао и излагао опасностима на челу свога људства, и није било рањенога његовим мачем, а да му он није *одсекао љоловину Шела* или више. За таког је он несавладљивог и гвозденог јунака важио, јер је био висок, плећат, страшан по изгледу и одлучан“ (Attaliates, Ed. Bonn. 19. Превод г. проф. Анастасијевића. — Исп. Н. Скабаланиовић, Византјское государство и церковь въ XI вѣкѣ, 1884, 58).

Никита Акоминат, византиски историк 13 века (*Krumbacher*, I. с. 281—5), прича за једног немачког војника, како је у Малој Азији његов мач „својом властитом тврдоћом и снагом онога који га је носио извршио тако дивно пресек да је ударенога *раздвојио на двоје*, а и коњ је зло прошао, пошто је ударац *расекао седло*“ (Nicetas Acominates, Ed. Bonn. 549. Превод г. проф. Д. Анастасијевића).

Сш. Сшанојевић.

4. Прилог нашој лексикографији.

Соларићево сазнање: „да е къ утвржденію ѳзыка коего и нѣгова правописанія перво основаніе Словаръ и Писменица“ (Поминакъ Книжескій, въ Млеткахъ 1810, стр. 37.) — осетио је још много раније и дубље Захарија Орфелин и у једном приватном писму митрополиту Путнику га је образложио.

Полазећи с далекосежним плановима, али жали Боже већ у последњем стадију туберкулозе, у Беч да заузме место коректора Курцбекове српске штампарије, Орфелин је понео собом већ готову грађу од 4100 речи за свој „Славенскій Словаръ“ (који сам описао у свом ранијем раду: Непозната Дела Зах. Орфелина), затим започету грађу за немачко-српски и латинско-српски словарь. Да тај замашни посао доврши, требало му је 20 разних лексикона које је побележио, али није могао да купи. Ради тога се из Беча обратио за помоћ од 20 дуката своје добротвору карловачком митрополиту Путнику с писмом од 27 јула 1783.

То за историју наше лексикографије и акцентологије важно и занимљиво писмо, у ком Орфелин — пре Копитара и Вука — обављава неопходну потребу словенског и српског речника за

учење домаћег књижевног и страног немачког и латинског језика, у целини дословно гласи :

Превосходителнѣиши

Милостивѣиши Гдинь мой и архипастыр!

Ваша Еѣцелленція милостивѣише изволите сію смѣлость мою простити аще настоящее моѣ писаніе Вамъ невгодно бѣдетъ: общая бо нѣжда принадила менѣ къ семѣ. Ја увѣряю себе, что Вашей Ексцелленціи извѣстно есть, како юношество наше въ царствѣ семѣ долъженствуетъ иностраннымъ, пачеже латинскомъ и нѣмецкомъ назыкомъ шбѣчатися, и мы видимъ, слава Богу! множайшыя въ тѣхъ назыкахъ доволное полѣчившихъ искуство: но жалость бы долъжна бѣти обща, что такіе въ своѣмъ собственномъ назыкѣ искуства лишѣются, и за то, что либо своимъ назыкомъ въ полъз и въ просвѣщеніе народа своего, [накоже въ другихъ народахъ бывѣетъ,] ниже сочинити, ниже превесты мѡгѣтъ: сіеже происходитъ единственнѣ ш недовѡлнагш славѣнскихъ и чѣстихъ сербскихъ речѣній знанія, егда Лексикѡншвъ своихъ не имѣемъ; а не мѣньшая тщета и тѣмъ бывѣетъ, котѡрые предречѣннымъ назыкомъ учѣтися начинѣютъ, понѣже не имѣюще съ нашимъ назыкомъ Лексикѡншвъ, съ великимъ тѣдомъ и чрезъ долгое время едва понимѣютъ речѣнія оныхъ назыковъ. Недостѡтокъ сей слѣдователнш соболѣзнованіе ш семѣ убѣждаетъ менѣ два лексикѡна, т. е. нѣмецкѣи и латинскѣи списати, и [речѣніямъ ихъ наши славѣнскѣи и сербскѣи, съ помѡщію како Россѣискихъ разныхъ Лексикѡншвъ, тако и благоискусныхъ мѣжеи приложити, и русскѣи речѣнія въ славѣнскѣи и сербскѣи шбращати].¹⁾

На дѣло сіе ѡ всегдъ себѣ, ради полъзи народа нашегѡ, съ радостію жертвую, обѣче къ покѣпкѣи нѣждныхъ къ сему книгъ нищетѡю тѣснш шграничѣнъ нахождѣся, и ниже кому ли бо инѡму шбратитися и помѡци трѣбовати знаю, развѣ тому, ш котѡрагш по справедливости весь народъ всякагш шжидѣетъ просвѣщенія: и кто есть сей, аще не той, котѡрый верховное въ церквѣи нашей сербской первенство ш Бога получѣвъ притяжаѣетъ? Прешсѣенная сія осѡба есть въ Вашей Еѣцелленціи: Сегш ради ѡ ѡименемъ всѣхъ, нѣждѣ до предречѣнныхъ назыкшвъ имѣющихъ націонналистовъ Вашѣ Еѣцелленцію колѣнопреклѡннш прошѣ и молю, чтобъ

¹⁾ Овај заградом обележени део писма штампао је Д. Руварац, Захарија Орфелин, животописно-књижевна црта. (Споменик С. К. А. X, 90)

на подобіе Оца Їбнагш умилосёрдилися ш всѣхъ, и предшбя-
вленное мое предпріятіе съ двадесять двѣтшвъ, чрезъ векслъ
послѣвши, подкрѣпѣти соблаговолили да бы на здѣ, у нѣкоегш
книгопродавца шбрѣтающіяся всѣ россійскія лексикони донель
еще сѣтъ; такожде едѣнъ нѣмецкѣи [понѣже латинскія имѣю] но-
воизданыи, въ пятихъ томахъ въ великомъ квѣртѣ состоящѣи
слѣваръ купѣти, и дѣло безъ опѣсканія врѣмени начати воз-
мѣглъ. —

Сицевѣе же Вѣшея Еѣцеллѣнціи высокѣе благодѣянїе бѣдѣ
надлежащимъ ѣбразомъ въ предслѣвіи [по дозволѣнію Вашемѣ]
шписати тѣкш, да весь народъ ѣное съ благодарнымъ сердцемъ
ѣ рѣда въ родѣ воспоминати и прослѣвляти бѣдетъ. Въ ожи-
даніи убо сегш во всѣмъ благодѣянїи, ѣ знаемѣю ш должностяхъ
пресвѣтерскыхъ книгѣ преписѣомъ шкончѣти мѣгѣ; междѣ же тѣмъ
и всегдѣ менѣ высокѣи отчѣской и архипѣстырской мѣлости пре-
порѣчѣя, со всѣкимъ высокопочитаніемъ пребивѣю.

Вашея Еѣцеллѣнціи

Въ Виеннѣ 27. юніа 1783.

препокорно-понизнѣйшій слѣгѣ
Захѣрія Орфелѣнъ

(Оригинал у збирци рукописа Патријаршке Библиотеке у
Карловцима).

Др. Миѣа Косшиѣ.

5. Узашно — ужасно

— један случај индивидуалне и непотпуне метатезе —

Овај пример метатезе *узашно* < *ужасно* забележен је од јед-
ног младог, факултетски образованог човека, али који је изразити
вербалистички тип, и код кога је забележен читав низ индиви-
дуалних метатеза.

Језични покрет се управљао према интензитету слогова: *жа*
има око четрдесет пута мање примера у Караѣићевом „Рјечнику“
но *за* у почетку речи; таква појава метатезе наслања се на
дублетну форму предлога *уз* — *уза*, а при томе склоп последњег
слога није имао никакве улоге. Тиме је јасно што се није добио
облик *усажно, јер је *уса-* далеко слабије укорѣњено него *уза*.